Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Eduskunta LAUSUNTO 26.4.2022

Sivistysvaliokunta

siv@eduskunta.fi

Asia: VNS 1/2022 vp Ajankohtaisselonteko turvallisuusympäristön muutoksesta

Kehitysvammaliiton Selkokeskus kiittää mahdollisuudesta lausua koskien ajankohtaisselontekoa turvallisuusympäristön muutoksesta.

Suomessa 11–14 prosenttia väestöstä eli 650 000–750 000 ihmistä tarvitsee selkokieltä. Selkokieli on hyvää yleiskieltäkin helpompi kielimuoto. Selkokielen tarpeen taustalla voi olla esimerkiksi kehitysvamma, lukivaikeus, ikääntyminen, muistisairaus tai se, että suomi tai ruotsi ei ole äidinkieli.

- Selkokieltä kannattaa lähtökohtaisesti aina käyttää julkishallinnon kriisiviestinnässä.
- Selkokielinen ja kuvin tuettu viestintä tukevat sekä kielen oppimista että tiedon saantia eli niillä on tärkeä rooli kotoutumisessa.
- Viranomaisilla, kunnilla ja tulevilla hyvinvointialueilla tulee olla resursseja selkokieliseen viestintään.
- Jotta viranomaistieto on aidosti saavutettavaa kaikille, selkokielen asemaa täytyy vahvistaa lainsäädännöllä.

Selkokeskus on osa Kehitysvammaliittoa. Kehitysvammaliiton kohderyhmänä ovat kehitysvammaiset ihmiset ja muut oppimisessa, ymmärtämisessä ja kommunikoinnissa tukea tarvitsevat ihmiset.

Tarkastelimme selontekoa selkokielisen viestinnän näkökulmasta.

Selkokielinen tieto on ymmärrettävää kaikille

Selonteossa todetaan, että ”Avoin, monikielinen ja aktiivinen viranomaisviestintä on keskeisessä roolissa informaatiovaikuttamisen torjunnassa.” (s. 30). Kun yhdistelmään lisää selkokielen, varmistetaan, että viesti on ymmärrettävä kaikille. Selkokielistä tietoa täytyy tarjota asioista, jotka koskevat kaikkia kansalaisia ja jotka ovat selkokielen tarvitsijoiden arjessa olennaisia. Selkokielen lisäksi tulee olla valmius tuottaa osa tiedosta ymmärtämistä helpottavilla kuvilla tuettuna.

Monikielisessä viestinnässä ei ole mahdollista kattaa kaikkia Suomessa puhuttavia kieliä, selkosuomeksi tehty viestintä tavoittaa monet, jotka osaavat suomea toisena tai vieraana kielenä, mutta kielitaito ei vielä riitä yleiskielisten tekstien lukemiseen. Selkokielistä tekstiä voi käyttää myös käännösten pohjana.

Selkokielinen viranomaisviestintä toimii luotettavana lähteenä selkokielen tarvitsijoiden lisäksi myös niille, jotka viestivät selkokieltä tarvitseville ihmisille eri kanavissa kirjallisesti ja suullisesti.

Epäselvyydet ja väärä tieto aiheuttavat huolta ja vastakkainasettelua. Monen selkokielen tarvitsijan voi olla vaikea erottaa epäluotettavaa tietoa luotettavasta esimerkiksi sosiaalisessa mediassa. Selkeyteen ja ymmärrettävyyteen panostaminen viranomaisviestinnässä palvelee myös disinformaation torjunnassa, kun luotettavat lähteet tarjoavat tietoa hyvällä virkakielellä, selkokielellä ja tarvittaessa myös kuvin tuettuna.

Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Kriisitilanteessa tarvitaan myös selkokielistä viestintää

Selkokieli tulee ottaa huomioon myös kriisiviestinnän suunnittelussa. Kriisitilanteesta seuraa poikkeuksellisen suuri määrä uutta tietoa, ohjeita ja suosituksia. Kriisissä selviäminen edellyttää, että mahdollisimman moni ymmärtää yhteiset ohjeet ja pystyy noudattamaan niitä. Tilanne on haastava erityisesti niille ihmisille, joiden on vaikea käsitellä suuria tietomääriä, ymmärtää ohjeiden monimutkaista kieltä ja soveltaa uutta tietoa omaan elämäänsä. He tarvitsevat ymmärtämisen avuksi selkokieltä ja osa myös kuvin tuettua tietoa. Ymmärrettävät ohjeet ovat elintärkeitä ihmisten turvallisuudelle ja yhteiskunnan toimivuudelle. Kriisitilanteessa ketään ei ole varaa jättää tiedon ulkopuolelle.

Valtakunnallisen tiedottamisen lisäksi myös paikallinen tiedottaminen on tärkeää silloin, kun tilanne vaihtelee eri alueilla. Ihmiset tarvitsevat selkokielistä ja kuvin tuettua tietoa myös paikallisilta viranomaisilta.

Selkokielinen media tuottaa luotettavaa ajankohtaistietoa

Selonteossa tuodaan esiin median merkitys luotettavan ja ajankohtaisen tiedon tuottamisessa ja jakamisessa (s. 30 ja 36). Yleiskielisen median rinnalla tarvitaan luotettavaa ajankohtaistietoa myös selkokielellä. Sitä tarjoavat Kehitysvammaliiton Selkokeskuksen ja FDUV:n LL-Centerin julkaisemat Selkosanomat ja Lätta bladet selkokielellä ja kuvin tuettuna. Myös Yle tekee uutistyötä selkosuomeksi ja -ruotsiksi. On huolehdittava, että selkokielisellä medialla on riittävät resurssit, jotta selkokielistä tiedonvälitystä voidaan tehdä myös jatkossa.

Selkokielisen viestinnän tarve korostuu kriisitilanteissa. Tämä tuli selvästi esiin, kun koronapandemia alkoi keväällä 2020. Silloin Selkosanomien verkkolehdessä kävijämäärä kasvoi kaksinkertaiseksi, kuvilla tuettujen uutisten jopa kolminkertaiseksi. Kävijämäärät kasvoivat myös viranomaisten sivuilla, esimerkiksi Kelan selkokielisillä sivuilla kävijöitä oli 60 % enemmän kuin normaalisti.

Myös Venäjän hyökkäys Ukrainaan on lisännyt selkokielisen ajankohtaistiedon tarvetta, **Selkokeskuksen verkkosivuille on koottu selkokieliseen tiedotukseen liittyviä linkkejä.** Kehitysvammaliiton Papunet-verkkopalvelu on tuottanut tietoa myös kuvin tuettuna.

Selkokielinen viestintä vaatii osaamista ja resursseja

Kriisitilanteessa tietoa tarvitaan myös selkokielellä hyvin nopeasti, joten on tärkeä, että selkokieli on mietitty osa viestintäketjua, ja viranomaisilla, kunnilla ja tulevilla hyvinvointialueilla on resursseja myös selkokieliseen viestintään. Tehokkainta on, jos selkokielistä osaamista on viestivällä taholla itsellään. Esimerkiksi Selkokeskuksen tekstipalveluja ei ole suunniteltu nopean kriisiviestinnän tarpeisiin, ja aina ei ole mahdollista vastata kysyntään toivotussa aikataulussa. Viestivällä taholla on paras asiantuntemus alastaan ja siitä viestimisestä.

Selkokielen vakiinnuttaminen osaksi viestintää vaati pitkäjänteistä työtä: esimerkiksi selkokielen koulutusta eri alojen ammattilaisille sekä selkokielen huomioimista budjeteissa, viestintäsuunnitelmissa ja rekrytoinneissa.

Myös avoimen hallinnon strategian yhtenä painopisteenä on selkokielisen tiedon ja selkokielen osaamisen kasvattaminen julkishallinnossa. Selkokielen lisäksi selkeään virkakieleen ja palvelujen helppokäyttöisyyteen panostaminen hyödyttävät kaikkia kansalaisia.

Kehitysvammaliitto, Linnoitustie 2 B, 02600 Espoo
www.kehitysvammaliitto.fi | kvl@kvl.fi | p. 09 348 090

Selkokieli kotoutumisen välineenä

Selkokielellä on keskeinen rooli paitsi viranomaisviestinnässä, myös ihmisten kotoutumisessa. Kun kriisialueelta saapuu ihmisiä, joista osa on jäämässä pysyvästi Suomeen, selkokielinen ja kuvin tuettu viestintä tukevat sekä kielen oppimista että tiedon saantia.

Selonteossa otetaan kantaa myös henkiseen kriisinsietokykyyn. Pidämme tärkeänä, että selonteossa on henkisen kriisinsietokyvyn yhteydessä (s. 36) nostettu esiin haavoittuvimmassa asemassa olevat henkilöt sekä tuotu esiin järjestötyön rooli kriisitilanteissa. Esimerkiksi kansallisia dialogeja järjestettäessä tulee huomioida, että myös erityisryhmät tulevat kuulluiksi. Heidän tavoittamisessaan voi hyödyntää järjestöjen osaamista ja verkostoja. On tärkeää, että Veikkauksen edunsaajien rahoitus säilyy riittävänä ja vakaana, jotta järjestöt voivat tukea haavoittuvimmassa asemassa olevia kriisi- ja poikkeustilanteissa. Järjestöjen rooli tiedon välittämisessä, matalan kynnyksen neuvonnassa ja vertaistuessa on ensiarvoisen tärkeä.

Jotta viranomaistieto on aidosti saavutettavaa kaikille, selkokielen asemaa täytyy vahvistaa lainsäädännöllä. Se on paras keino varmistaa, että selkokieltä tarvitsevien ihmisten oikeus tiedonsaantiin toteutuu myös kriisitilanteessa.

Kehitysvammaliitto 26.4.2022

Susanna Hintsala
Toiminnanjohtaja
Kehitysvammaliitto

Henna Kara
Selkokeskuksen va. kehittämispäällikkö